

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
30/2017
29. júl 2017

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ZVLÁŠTNE ÚKAZY
POHODOVÉHO LETA
Strana 4.

ŠTVŔTSTOROČIE UDALOSTI
DEJINNÉHO VÝZNAMU
Strana 5.

VLADIMÍR MEČIAR EXKLUZÍVNE
PRE SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY
Strana 6.

V TERCHOVEJ BOLI PRVÍ
A OSTÁVAJÚ STÁLE VERNÍ
Strana 8.

VÝCHODNIAR S ROZMEROM
RENESANAČNÉHO TVORCU
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Priznám sa, že niekedy pociťujem pomerne intenzívne, ako sa doba mení a, samozrejme, zrýchľuje. Ešte donedávna som okrem iného zažíval leto, čas dovolení aj cez pohľadnice, ktoré mi pravidelne pristávali v poštovej schránke. Rodina a blízki priatelia mi tak dávali vedieť, že na mňa myslia, a v neposlednom rade sa chceli aj pochváliť, kde trávia dovolenku.

Roky však bežia a klasické pohľadnice zrejme smerujú do múzea kuriozít ako telefón s číselníkom či telegram. Takmer každý už nosí so sebou takzvaný „inteligentný mobil“. Pomerne kvalitný fotoaparát, ktoré tieto zariadenia majú, k tomu pripojenie na mobilné siete a internet posúvajú pozdravy z dovolenky do úplne inej kvality.

Taká pohľadnica nezriedka prišla v čase, keď jej odosielateľ už bol doma z dovolenky. Dnes v podstate v reálnom čase zbadáte na obrazovke mobilu niekoho známeho, ako vám posielajú úsmev aj s celou rodinou a v pozadí sú trebárs Tatry. No a práve tieto moderné technológie ma prinútili k malému zamysleniu. Od začiatku dovolenkovej sezóny dostávam pravidelne od rodiny a priateľov obrazové správy, takpovediac virtuálne pohľadnice. Sám som bol prekvapený z množstva pozdravov z rozličných kútov Slovenska. Od turisticky vychytených Bojníc či spomínaných Vysokých Tatier cez nádherné zákutia Spiša vrátane malebnej Levoče, Malohont, Banskú Štiavnicu či Morské oko pod tajomným Vihorlatom. Potvrdilo sa tým moje presvedčenie, že ak si chce človek skutočne užiť dovolenku, nemusí nutne siahnuť po exotike. Veď fotografie, ktoré mi do mobilu poslal priateľ z panenského pralesa v Poloninách, by pokojne mohli byť na titulnej strane ktoréhokoľvek prestížneho cestovateľského časopisu.

Skrátka, aj keď mi je možno ľúto za klasickými pohľadnicami, leto je pre mňa v ostatnom čase v znamení inšpiratívnych ciest po Slovensku. A veru je čo objavovať!

Maroš M. BANČEJ

ISSN 0862-8823
30
9 770862 882007

Oslavy štvrtstoročia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky Matičná vatra pri Kremnických Baniach

Viliam KOMORA – Foto: Lujza KOMOROVÁ a Ivan PAŠKA

Vatra zvrchovanosti pri Kremnických Baniach oslávila 25. výročie vyhlásenia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Tohtoročná bola „matičná“. Symbolicky horela v geografickom strede Európy pri Kostole sv. Jána Krstiteľa a jej plamene pripomenuli historické kroky napredovania k samostatnému slovenskému štátnemu útvaru. Toto svedectvo spoločne s Maticou slovenskou opäť na celé Slovensko rozsvietili ďalší organizátori – obec Kremnické Bane a mesto Kremnica. Stalo sa tak v sobotu 15. júla, dva dni pred dejinnou udalosťou, ktorou Slováci deklarovali svoje právo mať vlastný štát a vôľu konštituovať ho.

Medzi zhromaždených vlastencov, národovcov a roduverných Slovákov zavítal bývalý prezident Ivan Gašparovič a svojimi príhovormi pozdravil prítomných niekoľkonásobný predseda slovenskej vlády Vladimír Mečiar, predseda Maticy slovenskej Marián Tkáč aj novinár, bývalý poslanec federálneho i slovenského parlamentu a niekdajší šéfredaktor denníka Slovenská REPUBLIKA Ján Smolec.

■ NA UCHOVANIE PAMÄTI

Vo svojich vystúpeniach sa rečníci zamerali na pripomenutie historických udalostí, ktoré tvorili rámec historického medzníka, podmieňujúcich ideí i konkrétnych rozhodnutí a činov, čo k nemu viedli.

S príhovorom vystúpil aj starosta obce Kremnické Bane Juraj Vozár a po ňom hovoril o potrebe spojenia národného a kresťanského princípu rímskokatolícky kňaz Ján Košiar, ktorý z tohto aspektu prešiel novodobými príkladmi tejto kontinuity od vzniku slovenskej štátnosti až po súčasnosť.

■ BOHATÝ PROGRAM

Podujatie na historických a vlasteneckým srdciam blízkych miestach modeloval tajomník MS Marek Hanuska, ktorý v radoch hostí podujatia privítal aj podpredsedu MS Mariána Gešpera a hovorcu Kongresu slovenskej inteligencie Viliama Komoru. Zároveň odovzdal pozdrav iniciátorovi symbolického pálenia vatier predsedovi KSI Petrovi Štelingerovi. Vyzdvihol

Mozaika osláv Deklarácie o zvrchovanosti SR v Kremnických Baniach.

úsilie terajších organizátorov a poďakoval zaň menovite Milanovi Rybárskemu, predsedovi miestneho matičného odboru v Kremnici, a ďalším verným Slovákom a Slovenkám, bratom a sestram.

V bohatom programe v Areáli strednej Európy vystúpili účinkujúci matičiari z viacerých slovenských krajov. O dobrú náladu a pekný kolorit podujatia sa postarali Dychová hudba Minciar z Kremnice, spevácke skupiny Prameň zo Žarnovice a Krnohári z Brezna, Folklórna skupina Hrušov, Folklórny súbor Vepor z Klenovca aj folkové zoskupenie Krpci z Prievidze. Ich zásluhou sa pri symbolickom Pamätníku slovenskej štátnosti a strede Európy v skvelej atmosfére posilnilo nielen

národné, ale aj kultúrne povedomie prítomných a chvíle čakania na zapálenie vatry rýchlo ubiehali.

S prvými náznakmi súmraku, krátko pred dvadsiatou hodinou, za všeobecného veselí, radosti a očakávania povýše Pamätníka štátnosti vzblika vatry zvrchovanosti, ktorú postupne zažínali starosta Kremnických Baní Juraj Vozár, primátor Kremnice Alexander Ferencik, podpredseda MS Marián Gešper a predseda MO MS v Kremnici Milan Rybársky. Do neskorých nočných hodín bolo jej okolie dejiskom priateľských debát, prospešných výmen názorov i vážnych diskusií o slovenskej štátnosti, vlastenectve a slovenskej, ako i európskej budúcnosti, v epicentre

ktorých boli súčasní, ale najmä niekdajší predstavitelia slovenského štátneho, verejného, spoločenského či kultúrneho života. Pravdaže, všetko sa odohrávalo v kulísach dôstojného miesta s chrámom a za zvukov populárnych slovenských melódii a ľudovej hudby.

■ POZDRAVY PAMÄTNÍKOV

Jubilejnú vatru zvrchovanosti si pripomenuli žijúci iniciátori tejto myšlienky – vtedajší predstavitelia Kongresu slovenskej inteligencie a zároveň matičiari – Peter Štelinger, Ján Smolec či Marián Tkáč, ktorí pri spomienkach nezabudli ani na tých, čo tu už nie sú – na činných mužov Romana Kaliského či Drahoslava Machalu. V ďalších diskusiách zaznela nádej a presvedčenie, že dnešná mladá a stredná generácia ako verní nasledovníci budú niesť pomyselnú štafetu, zachovávať slovenské národné a vlastenecké idey, a to tak v Matici slovenskej, na pôde Kongresu slovenskej inteligencie, ale aj v ďalších vlasteneckých organizáciách na prospech Slovákov a Slovenskej republiky.

Predseda Kongresu slovenskej inteligencie Peter Štelinger v zaslanom pozdrave navyše vyjadril presvedčenie „o dôstojnom nástupe novej generácie pri preberaní žezla od predchodcov... Aby mladí mali viac sebavedomia, veď, napokon, nemáme sa za tých dvadsaťpäť rokov za čo hanbiť. Slovensko dosiahlo v konkurencii sveta veľa úspechov v športe, v ekonomike, vo vede, v kultúre...“.

3 OTÁZKY PRE:

Elenu ŠUBJAKOVÚ z Hlaholskej akadémie pri Dome MS v Bratislave

Zrozumiteľný a živý odkaz našej súčasnosti

• Konštantín Filozof priniesol našim predkom písmo. V akom kontexte treba tento epochálny počin vnímať?

Už v 9. storočí tak mohla vzniknúť prvá akadémia Slovanov, kde sa vzdelávalo v živom jazyku ľudu. V súvekej Európe to bol ojedinelý jav. Akadémia sa stala kolískou písomníctva všetkých Slovanov, tu vznikol prvý slovanský preklad Biblie. Už v začiatkoch písomnej kultúry dosiahli Slováci uznanie na vrcholnej úrovni vtedajšieho spoločensko-politického života schválením staroslovenčiny ako štvrtého liturgického jazyka Cirkvi v roku 868. Vďaka „slovenskému písmu“ – tak sa nazýva v najstarších prameňoch – sme sa stali predvojom a ohniskom duchovnej i svetskej kultúry všetkých Slovanov.

• Zrod našej kultúry sa viaže k 9. storočiu. Ktoré súvislosti tu treba spomenúť aj vo vzťahu k dnešku?

Je dôležité uvedomiť si, že na začiatku kultúry Slovákov nestojí vlčica ako u Rimanov, ale Božie slovo! Tým Konštantín Filozof položil základy slovenského národného bytia na vysokú duchovnú úroveň, čo deklaroval aj v Proglase, v našom prvom a najstaršom literárnom klenote svetového významu. Preto pápež Ján Pavol II. pri návšteve SÚSCM v Ríme v roku 1981 Slovákom odkázal: „Zostávajúce verné dedičstvo otcov sv. Cyrila a Metoda v tej istote, že ono je základom vašej duchovnej veľkosti a skutočnej kultúrnej výšky vášho národa.“

• Pamätný je aj jeho výrok o poslaní Slovákov v treťom tisícročí...

Opiera sa o prorocké slová z testamentu sv. Cyrila aj o víziu sv. Klimenta Slovenského o „vyvolenosti“ Slovákov, ktorá spočíva v ohlasovaní kresťanskej viery. Po vyše tisícročí ju potvrdzuje pápež Ján Pavol II. slovami: „Slovensko má osobitnú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. ... Slovensko je povolané ponúknuť Európe predovšetkým dar svojej viery v Krista a svojej oddanosti Panne Márii.“ Je to zrozumiteľný a živý odkaz pre našu súčasnosť, ktorý aj ponad tisícročie dáva hlboký zmysel dejinám slovenského národa.

Zhovárал sa Miro BARTOŠ
Foto: autor

V SNN 31 – 32/2017
SI PREČÍTAJE

■ Chytráci a kalkulanti vek stromov nerátajú letokruhmi, ale kubíkmi a eurami zisku
■ Slovák Mateja Bela uvádzal francúzsky encyklopedista Denis Diderot ako svoj vzor
■ Inštitút pre pracovnú rehabilitáciu občanov účinne pomáha postihnutým ľuďom

Vzťah k zvrchovanosti v historickom období rozhodoval aj o zložení parlamentu Štvrtstoročie vrcholnej udalosti dejinného významu

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív, internet

Medzi vrcholy otvorenej diskusie o historických udalostiach patrí matičný cyklus Hovory o dejinách, premyslene koncipovaný a moderovaný predstaviteľom Historického odboru MS Petrom Mulíkom. Dokázalo to aj stretnutie s významným slovenským historikom a politikom Antonom Hrnkom pri príležitosti dvadsiateho piateho výročia prijatia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky, ktorá sa stala základom suverénneho štátu slovenského národa.

Štvrtstoročie od prijatia deklarácie umožňuje naplno si uvedomiť rozmer historickej udalosti – prijatia historického dokumentu. Na matičnom stretnutí bolo mnoho priamych svedkov i aktérov. Nielenže sa spomínalo, ale diskutovalo sa s kritickým presahom na dnešok; priamočiari sa hovorilo o tom, že politici v značnej, ak nie v rozhodujúcej miere deformujú náš pohľad na dejiny. A nielen to, dnes sa dejiny a najmä ich publicistické a politické zjednodušovanie používa na podvracanie národného a historického sebavedomia slovenského národa, obyvateľov, občanov Slovenska.

■ SUVERENITA A GEOPOLITIKA

Prijatie deklarácie pred dvadsiatimi piatimi rokmi bolo vrcholom dlhého procesu. Všetko sa vlastne začalo v roku 1985 tzv. perestrojkou. Viedla k rozpadu Sovietskeho zväzu, pretože celý ten štátny systém sa ukázal byť nereformovateľný. Jednotlivé národy, povedzme tri baltské alebo po Rusku najväčšia Ukrajina, dožadovali sa a aj si presadili zvrchovanosť, suverenitu, nezávislosť. Podobne to bolo aj v Juhoslávii. Tak vznikla myšlienka zvrchovanosti. To bol geopolitický rámeč.

Po roku 1989 bolo zrejme, že podobný proces nastane aj u nás. Lenže kým vo všetkých menovaných štátoch sa na špičky zápasu o nezávislosť postavili predstavitelia predtým vládnucej strany, u nás sa do čela dostala profederálna elita. Preto vlastne slovenský proces vedúci k zvrchovanosti bol v Európe medzi poslednými. Táto situácia v značnej, ak nie v rozhodujúcej miere prispela k vzniku občianskych hnutí. Tie rozhodujúcou mierou zmenili situáciu. Kým dnes sa mediálne oslavujú rozličné majdany, zabúda sa, že na Slovensku to boli občianske hnutia napokon združené v Iniciatíve za zvrchované Slovensko. Významnú úlohu zohralo tiež združenie 61 rokov a v ňom právnik prof. Jaroslav Chovanec, presadzovateľ vzniku a budovania slovenskej štátnosti. Kľúčovú úlohu a rozhodujúce dokumenty z tohto obdobia na zasadaniach hnutia Korene prítomným demonštroval s mimoriadne zaujímavými historickými poznámkami akademický maliar Viliam Hornáček. Práve memorandum Koreňov z 3. marca 1990 bolo prvým dokumentom, kde sa uvádza požiadavka zvrchovanosti. Úlohu analýz ekonómov NEZES (Nezávislého združenia ekonómov Slovenska; vzniklo v roku 1989 ako jedno z prvých občianskych združení) pripomenula prítomnosť a vystúpenie Ing. Ladislava Lysáka, DrSc.

■ DOKUMENTY STOROČIA

Anton Hrnko zaradil Deklaráciu o zvrchovanosti SR medzi päť historických dokumentov Slovákov prijatých v XX. storočí – dokumentov, ktoré formovali postavenie slovenského národa a poňatie štátnosti. Okrem Martinskej deklarácie z roku 1918 zaradil medzi ne Žilinskú dohodu z roku 1938. Ako pripomenul prof. Richard

Takto sa do mysli pamätníkov zapísali rozhodujúce dni začiatku deväťdesiatych rokov na Slovensku.

Marsina, táto dohoda, schválená následne pražským parlamentom, po prvý raz uznala ústavnoprávne slovenský národ, pretože dovtedy bol oficiálne len národ

československý (bez spojovníka resp. rozdeľovníka). Medzi ďalšie historické dokumenty zaradil historik Hrnko vyhlásenie Slovenskej národnej rady z 1. septembra

1944 a program federácie prijatý 15. marca 1968.

Význam Deklarácie o zvrchovanosti SR zo 17. júla 1992 spočíva podľa A. Danka v tom, že Slováci sa deklaratívne prihlásili k tomu, že to bude základ ďalších krokov – prijatia ústavy, zákona o zániku federácie a napokon vzniku Slovenskej republiky. Ale tomu už v marci 1990 predchádzal zákon o štátnych symboloch a hymne slovenskej republiky. Historik Hrnko vyhlásil, že je mnoho udalostí, na ktoré sa nepoukazuje, ale jasne naznačovali, že sa vývoj nemusí uberať zachovaním federácie. Podľa neho nepovšimnuté je povedzme vyhlásenie predsedu českej vlády Ladislava Adamca, ktorý hneď pri nastúpení v roku 1988 vyhlásil, že odteraz „každý za své!“, bola to situácia, keď Česi prestali považovať Nemcov za hrozbu. A potom sa, konkrétne od roku 1991, začali presadzovať variantné české riešenia federácie a bolo zrejme, že česká strana nebude súhlasiť z modelom, v ktorom nebude mať rozhodujúce slovo. Na Slovensku bola situácia zložitá, pretože tu bol silný regresný prúd, ktorý zastával české stanoviská, preberal český postoj.

■ ZA A PROTI

Podpredseda Matice slovenskej Viliam Oberhauser prítomným priblížil, ako to bolo s hlasovaním o prvom texte Deklarácie, ktorú formuloval a tiež i prečítal, pretože vtedy bol aj poslancom, aj členom vlády. Dokument získal väčšinu, ale pri tomto prvom pokuse ešte Strana demokratickej ľavice presadila, že musí mať dvojtretinovú väčšinu, čo sa len tesne nedosiahlo. Podstatné však je, že toto hlasovanie, ako aj odozva vo verejnosti vytriedili krátko pred voľbami sily za a proti zvrchovanosti.

Dnes sa súbežne v českých i slovenských médiách vrátane verejnoprávnych dáva do popredia fakt, že Deklaráciou o zvrchovanosti Slovenskej republiky prijatej 17. júla 1992 sa začal rozpad, rozdelenie čs. federácie. Vyzdvihuje sa, že išlo o dohodu dvoch politických subjektov bez toho, aby sa konalo referendum...

Podľa prof. Ivana Lалуha prijatie Deklarácie bola jasná správa pre občanov aj pre európsku verejnosť – deklarácia bola prijatá verejnosťou, neboli žiadne protesty a federálny prezident Havel sa vzdal úradu. Deklarácia vytvorila podmienky na zavŕšenie slovenskej štátnosti pokojnou cestou. Bola to naozaj historická chvíľa. Voľby 5. a 6. júna 1992 sa skončili tak, že politické subjekty, ktoré nepresadzovali samostatnosť Slovenska a mali zamietavý vzťah k zvrchovanosti Slovenska, sa do parlamentu, do Slovenskej národnej rady ani nedostali. To je výrečný fakt, ktorý sa dnes prakticky nepamína, aj keď hovorí, ak nie za všetko tak za mnohé, pokiaľ ide o otázku tzv. referenda.

Na zaujímavej a rušnej besede sa kriticky pripomenulo, že dátum prijatia ústavy ovplyvnil tlak rozličných udalostí a nepodarilo sa presadiť namiesto nie veľmi šťastného dátumu 1. september historicky významný 19. september, keď vznikla v roku 1848 prvá SNR s Hodžom, Hurbanom a so Štúrom.

BESEDNICA

V Slovenských národných novinách mávate rubriku Čitateľská súťaž. Ešte v čísle 10 ste v nej položili otázku, kedy vznikol prvý Slovenský štát? Nuž, viem to už sedemdesiatšesť rokov. Štrnásteho marca 1939 som mala päť rokov. Za našou záhradou bola železničná trať. Aj keď som vláčik, čo po nej premával, videla každý deň, tento bol výnimočný. Lokomotíva písкала, z vlaku veselo mávali cestujúci a vozne boli vyzdobené. Dedko so susedmi sa tiež na túto slávu pozerali. Povedali mi, že práve vznikla naša slovenská republika, náš slovenský štát, ktorý sme stáročia nemali...

Vtedy v škole nás učili hrdosti na svoj štát...

Potom nastalo pekných pár (päť) rokov a ja som začala chodiť do školy. Tam sme sa učili, že máme byť hrdí, že my Slováci máme svoju vlasť. Aj ja som bola pyšná a rada som chodila do školy. Ale keď bolo po vojne a mohli sme opäť chodiť do školy, už sme sa o Slovensku neučili. Mám z toho celoživotnú traumu. Už sme počúvali len o Československu...

A teraz? Sedemdesiatdva rokov (ani za socializmu) som nezažila toľko surových rečí o Slovensku ako v posledných dňoch. Dokonca som minule počula z rádia, že aj my, čo sme vtedy žili, sme na vine, čo sa na Slovensku dialo. Vraj sme mali protestovať proti vyvážaniu Židov zo Slovenska. (Aj ja?) Pamätám sa však, že v našej dedine Tesáre nad Žitavou bolo vefa domov, kde ukryvali židovských obyvateľov až z Bratislavy. Bývali napospol v domoch, kde mali železné brány, aby im nebolo vidieť do dvora. Žiaľ, my sme nemali ťažkú bránu, ba nemali sme ani pivnicu. Keď našu obec bombardovali Rusi, schovávali sme sa v pivnici u susedov. Keď Nemci vyhodili do vzduchu most nad Žitavou, schovávala som sa do jamy od zimovaných zemiakov. A keď sme mali tú novú vlasť Československo, zobrali mojej sedemdesiatšesťročnej babke celoživotné úspory, vraj do úschovy. Nikdy nedostala z nich ani halier. Tak som sa ako „meštiankárka“ po vojne ocitla medzi žiakmi, ktorým sa hovorilo chudobné deti...

Koniec môjho listu je takýto: Som pyšná, že som zažila prvý Slovenský štát. Som pyšná na ľudí, ktorí mali odvahu tento štát viesť a viedli ho dobre!

Mária ONDRIŠÁKOVÁ

Títo žiaci sa učili internacionalizmu...

Podpolianske slávnosti folklóru 2017 v Detve opäť aj s Krajanskou nedeľou

Krajanovia sa na festivale neustratili

Text a foto: Igor VÁLEK

Slávnosti patria medzi najväčšie folklórne festivaly u nás. Ich dôležitou súčasťou je tradične Krajanský dvor a bohaté dianie v ňom. Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí a mesto Detva aj v tomto roku pozvali pod Poľanu Slovákov zo zahraničia. Od piatka do nedele 7. – 9. júla sa krajanské folklórne súbory v areáli tamojšieho amfiteátra prezentovali už po štyridsiaty štvrtý raz a ich programové vstupy vyvrcholili Krajanskou nedeľou. Celý čas boli naši krajanovia prítomní na pódiu a aj hneď vedľa na pôde Krajanského dvora.

Jedlá, remeslá aj zvykoslovie vrchovato naplnili tento priestor v kultúrnom festivale Slovákov zo siedmich krajín Európy. Smelo môžeme tvrdiť, že celé folklórnické Slovensko intenzívne žilo s festivalovými obyvateľmi dvora.

■ ŽIVOTNÁ MIAZGA

Symbole slovenského zvykoslovia a pevne zakorenenej folklórnej tradície sa predviedli v prirodzene slávnostnom šate a podobách. O týchto dominantách festivalu hovoria skúsení odborníci na krajanskú problematiku a spoluorganizátor s ÚSZZ Ľudo Pomichalov.

„Fenómén slovenskej folklóristiky už pred stáročiami prekročil hranice. Stal sa nadčasovým artiklom i pôžitkom, ktorý životu pridáva miazgu... Folklór v podaní krajanov je to, čo im ďaleko od ich bývalej vlasti či domoviny predkov navracia do srdca všetko vzácné a ľudsky úprimne príjemné. Buďme hrdí na našu neustále sa rozvíjajúcu a košatejšiu folklórnicku. Povyšujme a kultivujme naše mravy, odkazy, posolstvá, ale aj dobroty, chute a farby na tanieroch, ktoré pohládzali ešte ruky prastarých matiek. Nedopusťme, aby sa z nášho života vytratil fortieľ a remeselnícky kumšt, ktorý nám zanechali dedovia a otcovia.“

Tieto presvedčené a presvedčivé slová už prezrádzajú bohaté dianie krajanskej časti festivalu v Detve. Remeslo a diela šikovných rúk krajanov ukázali tak v rozmanitosti materiálu, ako aj v užitku z neho. Ján Keleš z Nadlaku v strojovej výšivke, Anna Legišná z Pivnice v maľovaní na skle, Jozef Žolnár aj na tekvice, Anna Opavská v ručných práčach. Z dreva zručne stružlikal Vladko Ďurík z Erdevíka, handrovky tkala Zorica Pavlovová a metly pletol Štefan Agársky...

Na festivale nechýbali kovačičkí maliari so svojou charakteristickou inštinou tvorbou.

V kultúrnom programe vystúpila dychovka z Jurgova, speváčka Pilíšska rodinka a tanečná skupina Lipa z Mlynkov. Svrčkovci z novohradského Salgótarjána „zatiehli“ na husliach i cimbele, Katka Mendanová z Iloku privolávala hlasom, Katarína Mosnáková Baglašová a Ivan Baglaš z Vojvodiny zas pozývali do Školy dolnozemskeho tanca. Premiérové vystúpiť DFS súbor Rozmarín z Viedne... Nad

pódiom obdiv vyvolávali inštiné maľby na dáždňoch umelcov z Kovačice. Kultúru slova pripomenuli vydavateľa Krajanského kalendára, ako aj časopisecká a knižná produkcia z Budapešti, Báčskeho Petrovca, Nadlaku a Našíc.

■ MASKY A MAŠKARY

Nechýbali sprievodné podujatia: ukážky zo salaša, škola hry na fujaču,

Masky a maškary tvorili samostatný programový blok Podpolianskych slávností.

posedenie pri heligónke, škola podpolianskych tancov aj tancov z Dolnej zeme, jarmok tradičných remesiel, národopisné výstavy... Jedným z vrcholov slávností bol program Krajanskej nedele. Už tematika sľubovala zážitok aj prekvapenia. Masky a maškary v ľudovej kultúre – taký bol názov programu – totiž stále uchovávať aj nové generácie. Podporené poverami a či obyčajmi, dobre zdokumentované a prezentované aj výstavou z bohatstva Šatnice Matice slovenskej v Martine. V programe sa predstavili krajanovia z Paríža, Nadlaku, Ukrajiny, zo Slovenského Komlóša, z Josipovca, Hložian, Báčskeho Petrovca, Clevelandu...

Ešte raz dávame slovo Ľudovi Pomichalovi: „Od roku 1974 sa prezentujú aj folklórne súbory a skupiny Slovákov žijúcich v zahraničí. Pre nich je možnosť vystúpiť v Detve najväčšou odmenou za činnosť a zároveň je veľkým povzbudením. Vnímajú podujatie ako možnosť byť súčasťou veľkej slovenskej rodiny.“

■ LÁSKA CEZ ŽALÚDOK

Už naši „stari“ vravievali, že láska ide cez žalúdok. Nie inak je to aj – pravdaže v dobrom – s láskou k folklóru, keď do témy vnášame prípustnú dávku humoru. Skrátka, rozvonjavalo to však aj v Krajanskom dvore, jeho neoddeliteľnou súčasťou boli vynikajúce jedlá a ich neodolateľné vône. Kuchárske „kumštírstvo“ tu predvádzali mnohé kuchárky a kuchári.

Skrátka – radosť slzy utierať, spolu s masťnými ústami a zagulačujúcimi sa bruchami. Isto ste si všimli, že viaceré špeciality sme uviedli v „pôvodnom znení“. Ak o nich chcete vedieť viac, prídte na budúci rok do Detvy medzi krajanov. Alebo ešte lepšie – navštívte ich v ich druhých domovoch, radi vás privítajú.

Keď v kysuckej osade U Rarov vybuchla pod povozmi vlasovcov mína...

Spomienky na semetešskú tragédiu z apríla roku 1945

Jozef MIKO – Foto: archív autora

Dvadsaťdruhá apríla 1954 som sa zúčastnil aj s priateľmi z Čadce, kde som vtedy učil na strednej škole, na pietnom akte kladenia vencov a na svätej omši pri pamätníku dvadsaťdruhá brutálne zastrelených chlapcov a mužov ozbrojencami generála Vlasova, ktorí bojovali v druhej svetovej vojne na strane hitlerovskej armády. Ani by mi nenapadlo, že prvého septembra toho istého roka nastúpim do funkcie riaditeľa v dvojtriedke na Národnej škole vo Vysokej nad Kysucou – v osade Semeteš. Tu som sa stretol so vzácnym a vzdelaným, popritom skromným a čestným človekom Štefanom Cipárom, narodeným 20. augusta 1901, otcem terajšieho známeho slovenského výtvarného umelca.

Fašistickí hrdlorezi generála Vlasova sa nevinným Kysučanom kruto pomstili – postrelili dvadsaťdruhá mužov...

Štefan CIPÁR bol jediný, čo akoby zázrakom prežil vraždenie.

■ VÝBUCH U RAROV

Dvadsaťdruhá apríla 1945 v skorých ranných hodinách prechádzali cez osadu Semeteš ustupujúci vlasovcoví vojaci. Na rovinke pod časťou osady U Rarov pod vozmi ťahanými koňmi vybuchla nastražená mína. Zabila vojaka a roztrhala koňa... „Počuli sme hrozný výbuch. Nevedeli sme, čo sa

Keďže som bol slobodný a nemal som sa kde stravovať, prichýlili ma do svojej domácnosti, kde „kráľovala“ dobrá a milá Štefanova žena Júlia. A tak som jedával spolu s nimi za jedným stolom. Boli mi ako vlastná rodina. Cipárovci boli skvelí ľudia, pomáhali v núdzi každému, kto ich požiadal o pomoc.

Júlia Cipárová bola kmotrou mnohým deťom, neodriekla nikomu, kto ju o to požiadal. Bola mamou všetkých na Semeteši. Často sme sa po večeroch rozprávali o dennom živote na Kysuciach. Zvlášť ma zaujal rozhovor, v ktorom Štefan Cipár spomínal na semetešskú tragédiu. Porozprával mi, ako k nej došlo.

deje. O chvíľku prišli k nám vojaci – vlasovcovia – a za veľkého náreku mojej manželky, malého Mirka a dcéry Margitky ma násilne vzali a spolu so mnou ďalších dvadsaťdruhá chlapcov a mužov a pod hrozbou zbraní nás hnali smerom na Turzovku,“ spomínal Štefan Cipár. A pokračoval: „Z Turzovky prišiel rozkaz vyhľadať vhodné miesto, kde nás mali všetkých zastreliť a osadu vypáliť. Bol to hrozný pohľad na horiace drevenice. Bolo počuť nárek žien a detí...“

Čo som vtedy prežíval, keď nás dali do dvoch radov na ceste? V tom okamihu sa mi vynorili spomienky na mladosť, na moju prvú lásku Júliu, s ktorou sme boli v Amerike, na moje deti Mirka a Margitku... To bol krátky film. Modlil som sa, aby ma Pán Boh prijal do svojho náručia, a v tom sa to začalo... Rachot zbraní... Keďže som bol na konci radu, videl som padajúce telá a vtedy – bolo to bleskurýchle, spadol som aj ja dolu tvárou a čakal som... čakal a modlil sa. Opätovne sa začala strelba a ja som pocítil silnú bolesť. Dostal som do tyla ranu istoty. Horúca krv mi stekala po tvári. Všetko vokoľ utíchlo. Prestali stony mŕtvych... A ja som čakal... Stal sa zázrak! Veď ja žijem! Predsa žijem! I vtáčkov som počul spievať! Ako sa dostanem z tohto popravniska domov? Navečer som sa odplazil hore potokom až do domu na kopci. Toľko z hrozného zážitku Štefana Cipára.

Štefan Cipár sa dožil deväťdesiatich rokov a zomrel takmer na deň výročia tragédie – 21. apríla 1992.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Alternatívne médiá predstavujú v súčasnej spoločnosti opozitum k mainstreamovým, strednoprúdovým médiám. Chcú informovať o aktuálnych udalostiach doma i vo svete z opačného uhla pohľadu, aký nám poskytujú v spoločnosti najviac preferované mediálne inštitúcie, aby recipienti neboli obmedzovaní len mediálnou politikou strednoprúdových médií a boli schopní kriticky prijímať informácie, porovnávať a vytvárať si vlastné názory na spoločensko-politické, kultúrne a ekonomické dianie v okolitom svete na základe opozičného postavenia dvoch typov médií.

Alternatívne médiá u nás

V období posledných desaťročí, v čase rozmachu alternatívnych médií dochádza k ich presadzovaniu na mediálnej scéne, pričom sa pozornosť koncentruje na rozličné aspekty tohto typu médií. Dospieť k jednotnej definícii pojmu alternatívne médium je náročné, pretože každá definícia, príp. teória, je zameraná na konkrétnu, jednu špecifickú vlastnosť alternatívnych médií, ktorá determinuje vymedzenie ich charakteristických vlastností. Nejednotnosť názorov nastáva už pri samotnom označovaní médií tohto typu. Niektorí preferujú názov nezávislé, radikálne, aktivistické, taktické, autonómne alebo komunitné médiá; jedna charakteristická vlastnosť pre uvedené typy médií z istého uhla pohľadu jednotlivca či skupiny teoretikov a analytikov vystupuje do popredia a stanovuje ich označenie.

Veľkým prínosom v slovenskej jazykovednej sfére so zameraním na mediálnu komunikáciu, konkrétne na alternatívne mediálne spravodajstvo, predstavujú i odborné práce jazykovedca V. Patrása, ktorý uvedenú problematiku skúma zo širokospektrálneho hľadiska viac ako jedno desaťročie. Alternatívne médium definuje ako „otvorený, dovnútra i navonok prístupný sociálno-komunikačný priestor, ktorý je poskytovaný, moderovaný (redigovaný) a tvárnený pod vplyvom neinštitucionalizovaných, neformálnych zámerov, individuálnych očakávaní, resp. skupinových záujmov a cieľov“. Autor práce konštatuje, že alternatívne médiá nesprostredkujú čitateľom len „holé“ motívy a fakty, ale zameriavajú sa aj na ich širšie pozadie. Informácie obsiahnuté v mediálnych komunikátoch alternatívnych médií sú hodnoverné, overiteľné a kompozične nepozmenené informácie. Adresát schopný vytvoriť si subjektívny názor na problematiku z nich získava podnety na vlastné vytváranie si obrazu o skutočnom dianí v okolitom svete.

Sumarizujúc, alternatívne mediálne spravodajstvo predstavuje spoločensko-kritický hlas v socio-komunikačnom prostredí dominantných mediálnych korporácií s cieľom zdieľať informácie, ktoré sú nestotožniteľné s politikou strednoprúdových médií, a vytvoriť priestor pre kritickú recepciu zdieľaných informácií.

Annamária GENČIOVÁ,
Katedra slovenského jazyka a komunikácie
FF UMB v Banskej Bystrici

Divadlo Andreja Bagara v Nitre uviedlo veľkolepý inscenačný projekt Štefánik s odkrytými kartami

Milan POLÁK – Foto: archív DAB

Hra Evy Borušovičovej Štefánik – Slnko v zatmení prezrádza odvahu prerozprávať jednu z významných kapitol našich novodobých dejín bez predsudkov a emócií. Tou kapitolou je obdivuhodné a stále inšpiratívne dielo a život Milana Rastislava Štefánika, o ktorom sme doteraz vedeli iba to, čo sa práve v tom-ktorom čase či režime hodilo. Chýbal ucelený, komplexný pohľad, do popredia vystupovali iba jednotlivosti, ktoré boli spravidla účelové a tendenčné.

Ani Borušovičovej hra nie je vzhľadom na bohatý a rozmanitý aktivitami naplnený život Štefánika v plnom rozsahu komplexná, ale pútavo odkrýva aj tie jeho dimenzie, ktoré boli doteraz tabuizované alebo účelovo prekrúcané. V prvom rade je to Štefánikovo sústavné a priam uvzaté zdôrazňovanie jeho slovenského pôvodu a to v zmysle jedného jeho citovaného výroku: „Som Slovák telom i dušou, neznám lásky polovičatej.“ Táto jeho myšlienka je akoby ústrednou, spojovacou niťou celej hry.

■ SLOVENSKÁ SEZÓNA

Ukončená sezóna nitrianskeho divadla bola už druhýkrát „slovenská“, čo znamená, že všetky uvedené tituly v tejto sezóne napísali slovenskí autori (Daniel Hevier, Táňa Kusá, Ivan Bukovčan, Laco Kerata, Miroslav Válek, Mária Rázusová-Martáková a na záver sezóny Eva Borušovičová). V tomto ohľade môžeme nitrianske divadlo považovať za iniciátora a v istom zmysle aj propagátora našej pôvodnej dramatickej tvorby. Aj vzhľadom na tendencie a vývin dramatickej tvorby v zahraničí nemusia mať nitrianski divadelníci komplexu menšicnosti. Podobne ako prvá inscenácia sezóny – Hevierov a Dusíkov muzikál Povolanie Pápež (ktorý sme v SNN recenzovali), aj Borušovičovej Štefánik je veľkým, priam veľkolepým produkčným a inscenačným

dielom. Hrá v ňom dvadsaťdva hercov, má osem hlavných tvorcov a asi tridsať spolutvorcov (asistentov, zvukárov, osvetľovačov, strojníkov, garderobierov a pod.). Veľkolepú, výtvarne pôsobivú, akčnú a dynamickú scénu pre hru vytvoril scenograf Pavol Andraško. Eva Borušovičová, známa ako úspešná filmová scenáristka a režisérka (o. i. režirovala filmy Modré z neba a Vadi-nevadi), v Nitre aj režijne našudovala svoju hru. Ako autorka bolo jej pravdepodobne ľúto čokoľvek v hre vyškrtnúť alebo skrátiť, a tak sa diváci musia pripraviť na nadpriemerne dlhé, takmer štvorhodinové predstavenie, čo je v dnešnom uponáhlanom svete dosť ojedinelé, ale i neúnosné.

■ Z KOŠARÍSK DO SVETA

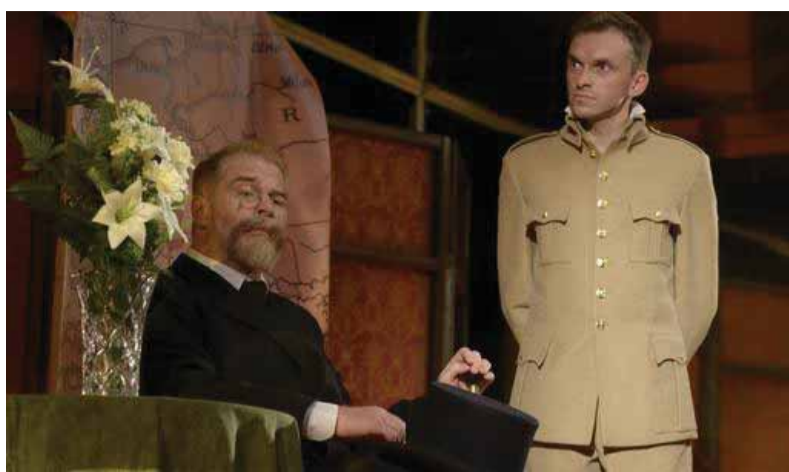
Divák sleduje v podstate životopisnú hru od okamihu, keď sa Štefánik aj v súvislosti s istým svetonázorovým postojom rozchádza s otcom, evanjelickým farárom v Košariskách, opúšťa svoje rodisko a odchádza študovať do Prahy a neskôr do Paríža. Potom už nasleduje lineárny rad výstupov, v ktorých autorka predstavuje Štefánika ako hviezdára, meteorológa, cestovateľa, fotografa, vojaka, politika, organizátora légii, vynikajúceho spoločníka, dokonca aj kúzelníka, muža so šarmom a jeho vzťahy a kontakty so zaujímavými ženami, ako

úprimného a neokázalého vlastenca, človeka obetavého, ale aj ctižiadostiveho...

Nuž, príliš veľa na jednu hru, ktorej chyba to hlavné – a tým je dramatický príbeh, konflikt a napätie. Isteže, pri tej zálahe aktivít mimoriadne produktívneho a vzdelaného človeka a pri snahe vydať o nich plastické svedectvo to dramatické prnutie muselo ustúpiť presile faktografických informácií. Hoci aj tu musela zapracovať selekcia, boli medzi nimi aj také, ktoré to dramatické jadro v sebe niesli. Ale to bolo skôr naznačené než rozvinuté. Takým boli napríklad dramatické vzťahy s Masarykom a Benešom. Ista dráma bola naznačená aj vo výstupoch z Ruska, a to v dost' konfliktných vzťahoch s Jozefom Dürichom, reprezentantom Česko-slovenskej národnej rady v Rusku. Práve tieto miesta odkrývali karty, v prípade Štefánika dosiaľ dosť tabuizované.

■ AUTORSKÁ LICENCIA

Inými slovami, istá redukcia širokého spektra krátkych výstupov z bohatého a aktivitami naplneného života možno by pomohla vytvoriť a umocniť aj istú dramatickú nosnosť Štefánikových životných príbehov. Najmä v situáciách, v ktorých išlo o bytie a nebytie budúceho usporiadania Európy po víťazstve dohodových mocností v prvej svetovej vojne a pred vznikom spoločného štátu Čechov a Slovákov. Navyše

Marcel OCHRÁNEK ako Tomáš Garrigue Masaryk a Martin ŠALACHA ako M. R. Štefánik.

aj v tom slede miešajú sa faktografické výstupy s inými, v ktorých dominuje skôr autorská licencia. Ide o scény, keď sa Štefánikova matka rozpráva so synom v hviezdárni na Mont Blancu alebo na velitelskom stanovisku na Sibíri. Na druhej strane inscenáciu osviežili, miestami aj divadelne ozvláštnili a zdynamizovali dvaja akoby moderátori, sprievodcovia či komentátori (nazvaní Prvý a Druhý). Hrali ich uvoľnene a vtipne Roman Poláčik a Peter Oszlik.

■ POCITIVÁ INSCENÁCIA

Herecky vo všeobecnosti bola to inscenácia pútava, svedomitá a zanietená, čo ocenili aj diváci. Predstavitel hlavnej postavy Štefánika Martin Šalacha bol striedmy, disciplinovaný, spočiatku hral trochu neutrálne, ale postupne rozkrýl aj vnútorný svet svojej postavy a dal jej dramatický rozmer. Môžeme len ľutovať, že hra už nezachytila tú drámu rozmanito interpretovanej a podnes nevy svetlenej príčiny havárie Štefánikových lietadla a niektoré dôsledky tej interpretácie, ktoré nevyhovovali oficiálnym miestam vtedajšej štátnej moci. Bolo to napríklad niekoľko záhadných úmrtí osobností, ktoré sa nesto-

tožnili s oficiálnou verziou pádu lietadla (o. i. vedúci Vojenskej kancelárie prezidenta republiky gen. Stanislav Čička).

Borušovičovej hra aj jej režia sa v plnom rozsahu sústredila na faktograficky presné a objektívne prerozprávanie bohatého a plodného života Štefánika s naznačením jeho stále prítomného pocitu náležitosti k svojej vlasti a k svojmu národu. Z tohto hľadiska ide o ušľachtilý zámer. Ten sa dosiahol typom predstavenia viac výchovno-vzdelávacieho ako dramaticky zovretého. Napokon sama autorka a režisérka v rozhovore v programovom bulletinu hovorí, že po ponuke divadla „som sa rozhodla, že hru napíšem tak, aby sa páčila môjmu synovi Martinovi. Teda aby v ňom boli všetky dôležité milníky Štefánikových života podané takým pútavým spôsobom, aby som udržala pozornosť dvadsaťročného mládenca“. Až na tú mimoriadnu dĺžku predstavenia, ktoré bude určite navštevovať aj školská mládež, veríme, že sa tento zámer podari naplniť a to Štefánikovo vlastenectvo, ale aj jeho vzdelanost' a šlachetná duša, ktorú je z inscenácie cítiť, našu mládež osloví.

Emil Babín: Čítanie tváre, Vydavateľstvo Petrus, Bratislava 2017

Básky a novinár s dychom vytrvalca

KNIHA TÝŽDŇA

Na Slovensku spojenie tvorivých činností publicistu a básnika či prozaika býva skôr pravidlom ako výnimkou. Z tých aktuálne pôsobiacich spomenieme mená ako Peter Holka, Stanislav Háber, Roman Kaliský Hronský či Andrijan Turan. Aj Emil Babín delí svoj tvorivý potenciál medzi poslanie novinára a magickú krajinu poézie.

Emil Babín sa na slovenskej básnickej scéne vynoril v roku 2000 básnickou zbierkou Svätci na smetisku. Nasledovala zbierka Jar v raji (2010) a kniha aforizmov a humoristických pohľadov na svet Pil na sekeru (2016). Svojou najnovšou básnickou zbierkou Čítanie tváre autor jednoznačne potvrdil, že patrí medzi básnikov, ktorí v rámci strednej generácie tvorcov tvorivo syntetizujú to najnosnejšie z poetických postupov u nás. „Nebo nám dáva znamenia / v oblačnom kódovanom písme“, píše autor v básni Stará dobrá mystika a čitateľ sa úplne prirodzene ponára do jeho sveta. Sveta zázračnej každodennosti, keď báseň je záznamom zdanlivo bežných skutočností, ktoré však básnik dokáže vysvetliť ako antický augur, ktorý predpovedal budúcnosť z letu vtákov. Babín organicky nadväzuje na líniu poézie vytýčenú autormi, akými boli po stránke vnímania moderného života Miroslav Válek či po stránke tradície Milan Rúfus. Avšak v Babínovom podaní je svet okolo menej nihilistický ako u Váleka a miestami viac telesný ako u Rúfusa. „Všetko príde. / V sprisahani sebeckého leta. / Len

hodiny na veži / musia vykročiť / rezkejšie.“ Báseň je pre autora kódovanou správou o svete, ktorý nás obklopuje, no Babín ju podáva v kóde, ktorý má každý citlivý jedinec už dávno v sebe. Každodennosť v zázračnosti a zázračnosť v každodennosti, tak by sa dalo hovoriť o týchto básňach. Ako keď pôjdete do predajne nábytku a mladej šarmantnej predavačky sa spýtate, či majú aj smrteľné postele... Istý čas na prelome tisícročia sa zdalo, že poézia na Slovensku ako keby strácala dych. Zbierka Emila Babína to, chvalabohu, vyvracia.

(mab)

MEDAILÓN

Pred novembrom 1989 boli pesničkári opatrne trpenými umelcami v celom vtedajšom Česko-Slovensku. Je pravda, že za riekou Moravou bola oveľa silnejšia tradícia pravdivoravných mužov s gitarou, ale aj na Slovensku sme mali a máme niekoľko osobností v žánri folk. Jednou z nich je aj hudobník, textár, prozaik, dramatik a v neposlednom rade lekár Miloš JANOUŠEK.

S pesničkou v srdci

Miloš Janoušek sa narodil 16. júla 1952 v Bratislave. Po absolvovaní strednej školy sa rozhodol pre štúdium medicíny na Lekárskej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Nasledovali roky, keď pracoval ako vedecký pracovník, no popri svojom civilnom povolaní ho na doživotie ovplyvnili múzy. V čase pred novembrom 1989 sa stal jedným zo zakladajúcich členov pesničkárskeho združenia Snovrat a významne sa angažoval aj v dnes už legendárnom amatérskom bratislavskom divadle U Rolanda. Po zmene spoločenských pomerov sa Miloš Janoušek začal naplno okrem hudby venovať aj literatúre. Je autorom poviedkovej zbierky Nevoskové panoptikum (1993), knih z oblasti hudobnej a divadelnej publicistiky Divadlo u Rolanda alebo Roland Retro (1996) a Folk na Slovensku (2006). Významnú časť jeho tvorby tvoria aj divadelné scenáre, ktoré uviedli viaceré profesionálne divadlá na Slovensku i v zahraničí (Divadlo a.ha., Činohra Slovenského národného divadla, DPOH, Divadlo Ticho a spol., Staré divadlo Nitra, Slovenské vojvodinské divadlo Báčsky Petrovec, Knjaževsko-srbski teatar Kragujevac a i.). Zároveň Miloš Janoušek roky pôsobí aj ako hudobný publicista, pripravuje hudobné relácie pre rozličné rozhlasové stanice, pričom pre Slovenský rozhlas napísal sériu scenárov na relácie, v ktorých sa venoval okrem iných aj osobnosti legendárneho ruského herca a básnika s gitarou Vladimíra Vysockého. Pesničár, básnik, publicista a dôležitý člen slovenskej folkovej scény Miloš Janoušek v týchto dňoch oslaví šesťdesiatpäť rokov. V mene redakcie SNN mu srdečne blahozeláme!

(mab)

HUMORESKA

Ráno som sa zobudil ako zvyčajne na kohútie kikirikanie. Niežby som býval na dedine, ale v mojom veku je to jediný digitálny zvuk, ktorý ma prinúti opustiť posteľ. Pomaly som sa prešuchtal do kuchyne, kde ma okamžite zaregistroval môj robot G 001, teda „G“ ako gazdina, a pripravil mi instantný čaj a voľačo s maziavou konzistenciou a čudesnou chuťou, čo mali byť raňajky. Naraňajkoval som sa, nechal sa vyřichovať kúpeľňovým robotom model Puck-Flek a vybral som sa do práce. Nemám to z bytu ďaleko, ale na staré kolena mi nohy už tak neslúžia, takže mi cesta chvíľu trvá. O necelý rok

budem mať, ak integrované obvody dajú, sedemdesiatpäť a azda už konečne pôjdem do zaslúženého dôchodku. Zatiaľ musím pracovať v úrade s pekným menom PRD, teda

trické a iné káble v kancelárii. Máme sice už rok podanú požiadavku na robotického kôcúra, ale kompetentné počítače sa nevedia v rámci verejného obstarávania dohodnúť, či

Napríklad dôchodkyňa Anežka Luřavá sa minule obrátila na náš úrad o radu, ako má vyjsť s dôchodkom, keď už v polovici mesiaca sú s manželom na krumplách a aci-

čo mu zníži počet kreditov na lieky o desať percent...

Pri podobných zaujímavostiach som trávil deň, keď mi náhle šéf počítač oznámil, že môžem odísť z roboty skôr. Počítače majú akúsi náhlu poradu. Krivkal som celý šťastný o dušu spasený domov, až kým som sa nezastavil v neďalekom hypermarkete, že si kúpim plechovku piva, aby som si zahýril. Pri pokladni ma zastavil počítač ÚREK (Úrad reverznej kontroly), že mám svoj prídel (plechovka denne) vyčerpaný na najbližší kvartál a mám si kúpiť zihľavový džús. Asi sa pokúšim nenápadne získať adresu starého Mócika, či nechcu tretieho do partie mariáša. Keď už má ten ribezľový nektár...
Marek DANKO

Kedy už konečne príde tá robotizácia

Pohotovostné rady dôchodcom. Teda pracovať ako pracovať. O všetko sa stará superpočítač, prepójemý s celoštátnou sieťou umelej inteligencie. Tá je od platobných termínov v obchodoch cez bankové účty, počítače u lekárov, pouličné i domové kamery až po počítače pohrebnej služby napojená na všetko. Ja iba oprašujem monitor a dávam pozor, aby myši nedokmáslali elek-

medi štandardné funkcie patrí mňaukanie. Sedím teda v kancelárii, pre-mámam driemoty, pucujem počítač a občas vybehnem za údržbárom Gejzom, lebo našim šéfom je sice robot s umelou inteligenciou, ale zatekajúcu pivnicu môžeme ratovať len my ľudia.

Stáva sa mi, že sa aj pozerám na centrálny monitor, čo do nášho PRD-u, teda úradu, prichádza.

dofilnom mlieku. Môj šéf superpočítač jej odpovedal, že keby naposledy nehyřila a nekúpila si desať deka prírodnej šunky namiesto štandardnej syntetickej šunky v prášku, tak by jej možno nejaký kredit ostal. A ešte jej zlomyselne prezradil, že jej manžel nechodí za starým Mócikom hrať šachy, ale že u Mócika na záhrade mastia mariáš a popijajú nelegálne ribezľové víno,

Spisovateľ, výtvarník, filmár, diplomat Albert MARENČIN sa dožil 95 rokov

Východniar s rozmerom renesančného tvorca

Ján ČOMAJ – Foto: archív autora

Človeku, ktorý čo len chvíľu zažil reálny socializmus na vlastnej koži, sa zdá takmer neveriteľné, aké vzdelanie nadobudli mladí slovenskí intelektuáli a umelci iba pár rokov pred februárom 1948, na sklonku medzivojnovnej ČSR a najmä v rokoch po nej. Spomeňme trebárs len niekoľko mien umelcov, vedcov, publicistov... Povedzme básnika Štefana Žáryho, spisovateľa Dominika Tatkara, sochára Tibora Bartfaya... Všetci pochodili za vzdelaním kus sveta, Paríž akoby povinne. Alebo taký estét, filozof a axiológ Marian Városov, riaditeľ Ústavu teórie a dejín výtvarného umenia SAV, po okupácii v roku 1968 vyhodený z akadémie vied: absolvoval bratislavskú UK, parížsku Sorbonu a univerzitu v Cambridge, elektrofyzik Dionýz Ilkovič Karlovu univerzitu a Sorbonu, Milan Stanislav Ďurica, to je priam neveriteľné, univerzitné štúdiá v Turíne, Ženeve, vo Viedni, v Padove, Bonne a Kolíne...

Tridsať rokov predtým sme nemali slovenské školy – a zrazu sa zdvihla na Slovensku vlna európskych vzdelancov, a to ešte v čase, keď svetom zúrila najväčšia vojna v dejinách. Kedykoľvek je reč o prvej Slovenskej republike, neslobodno ani na tento fakt zabudnúť.

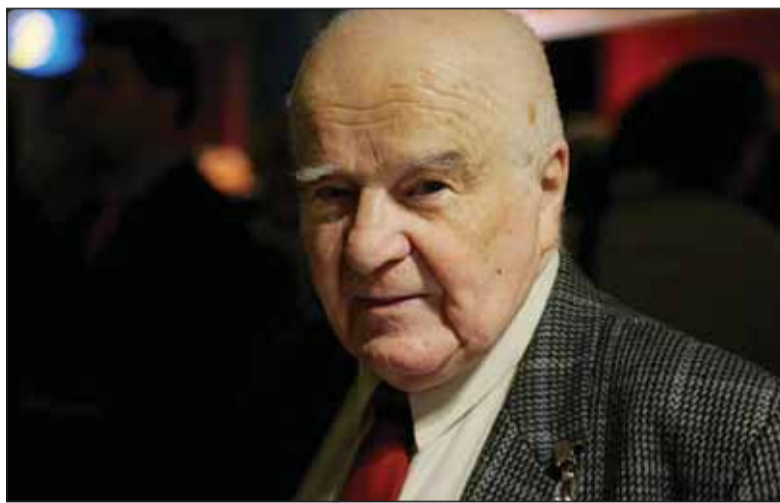
Medzi vedychtivých a tvorivých mladíkov tých čias nepochybne patril posledný slovenský žijúci predstaviteľ slovenského nadrealizmu, výtvarník kolážista, veterán slovenskej filmovej tvorby, spisovateľ, esejista, mnohostranný tvorca Albert Marenčin.

Jeho dielo je také rozsiahle a mnohostranné, že svojim objemom pripomína renesančných tvorcov. Marenčin patrí k európskej avantgarde z konca prvej polovice minulého storočia a vo svojom dozrievaní a zrelosti k autorom z pohybných čias vojny a najmä „februárového víťazstva“, čo na vlastnej koži zažívali všetky obmedzenia, zákazy a príkazy, ktoré priniesol diktát „víťazstva robotníckej triedy“.

■ PALETA ŽIVOTA

Narodil sa v Bystrom pri Vranove, detstvo prežil v rodinnom mlyne svojho patriarchálne založeného deda (maminho otca) Hamzu. Zhodou okolností všetci štyria otcovi súrodenci boli vzdelaní a literárne aktívni ľudia. A tak genetická vybavenosť mladého Alberta bola mimoriadne priaznivá: čínorodosť usilovných mlynárov a literárne ambície vzdelaniachtivých strýkov – to bolo čosi, to bolo hrdinstvo! On však najviac obdivoval prastrýka z matkinej strany Ludovíta Hamzu, vodcu sedliackeho povstania na Zemplíne – to bolo čosi, to bolo hrdinstvo!

Základnú školu vychodil v Dolnej Myšli, gymnázium v Prešove, kde v roku 1940 zmaturoval. Ešte tej jesene začal študovať medicínu, istotne na príranie rodiny, nenašiel však k tomu vzťah. Skúsil právo, aj to nechal okamžite tak. Našiel sa až

Mnohostranné dielo Alberta MARENČINA celkom oprávnené nárokuje pre jeho pôvodcu označenie renesančná osobnosť.

v štúdiu slovenského jazyka a literatúry v kombinácii s francúzštinou. Lebo literatúra a umenie boli mu magnetom, len to bolo treba zistiť.

Rovno z promócie išiel do povstania – stal sa členom partizánskej skupiny Čapajev. Po vojne chvilu pôsobil ako pracovník spĺnomocnenca pre oslobodené územia na východe Slovenska, ale kariéra vládneho úradníka mu nevoňala – zlákala ho redakcia Národnej obrody, príbojných a moderných novín, v ktorých vtedy pôsobili také osobnosti slovenskej literatúry, publicistiky a novinárstva, ako napríklad Laco Novomeský, Ján Trachta, Peter Karvaš či mladý Ivan Bukovčan, pravidelne prispievali Andrej Mráz, Dominik Tarkar a veľa iných osobností povojnového Slovenska. Napriek ľavicovej orientácii noviny nastupujúcim boľševickým silám nevoňali a strana ich ihneď po tzv. „Víťaznom februári“ zakázala. Dvadsaťtriročný Albert Marenčin sa však ešte stihol stať ich redaktorom a krátko potom aj parížskym spolupracovníkom, keď na jeseň v roku 1945 začal svoje literárnevedné štúdiá na Sorbone a filmárske na francúzskej

Vysoké škole filmovej, pričom si na štúdiá privyrábal aj ako hlásateľ česko-slovenského vysielania francúzskeho rozhlasu.

■ ZBEHLÝ INTELEKTUÁL

Z Francúzska sa vrátil vzdelaný a zrelý mladý muž, rozhladený po svete a s prirodzeným sociálnym cítením, dedeným po generácii. To ho ťahalo k ľavicovým osobnostiam. Nastúpil tak na sekretariát ministra zahraničných vecí Dr. Vladimíra Clementisa, ktorý viedol diplomat, publicista a básnik Oravec Teo H. Florin – stihol byť členom česko-slovenskej delegácie na Valnom zhromaždení OSN, ale už po roku jeho umeleckú dušu zlákala ponuka zo Slovenského filmu: v rokoch 1949 – 1971, teda do nástupu tvrdej „normalizácie“, pôsobil ako dramaturg a scenárista, z toho veľa rokov ako vedúci 1. tvorivej skupiny v ateliéroch na Kolibe. Kádrové „čistky“ ho odtiaľ vymietli medzi prvými. Po urážajúcom hľadani živobytia ho vzali na milosť výtvarníci a básnik – minister kultúry. Od roku 1972 mohol pôsobiť – aj keď v úplnom ústraní, ale predsa len

S manželkou vychovali dvoch vydarených synov – Martin je významný slovenský výtvarný fotograf, najmä výnimočný portrétista. Albert, čo má meno po otcovi, osobnosť v literárnom svete: založil a vedie pozoruhodné vydavateľstvo Marenčin PT.

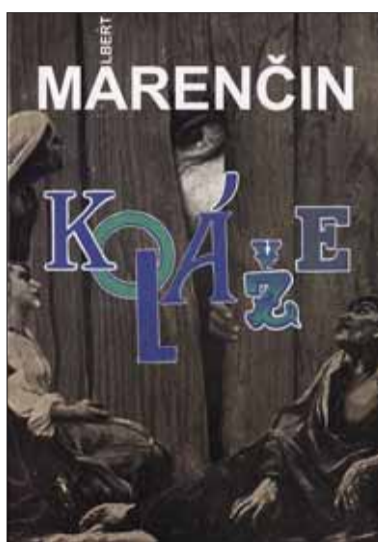
■ ROZMERNÉ DIELO

Pestrá paleta druhov a žánrov – aj tak by sa dala charakterizovať Marenčinova vyše sedemdesiatročná tvorba. Tam na začiatku dominovali surrealistické koláže a literárne preklady z francúzštiny. Tri desaťročia bolo v popredí filmové umenie: libretá, scenáre, filmové úpravy literárnych predlôh – spolupracoval na vyše štyridsiatiach slovenských hraných filmoch, z ktorých mnohé patria k vrcholom slovenskej umeleckej kinematografie (Pieseň o sivom holubovi, Prerušená pieseň, Polnočná omša, Barnabáš Kos, Slávnosť v botanickej záhrade, Vtáčkovia, sroty a blázni...).

Po celý čas píše prozaické knihy, eseje, monografie, štúdie, doslovy k veľkým literárnym dielam – povedzme k súbornému poetickému dielu G. Apollinaira, k výberom z poézie André Bretona, Henriho Michauxa, Benjamina Péreta; vydáva knihy rozhovorov a esejí, ako je dôverný rozhovor s veľkým košickým výtvarníkom Júliom Jakobom nazvaný Košícky pustovník; knihy esejí a dialógov Nikdy, Návraty na Muráň, Nezabúdanie, Zo zápisníkov 1968 – 2008...; vychádza mu memoárová literatúra Dezertéri alebo Ľudský faktor, Čo nevošlo do dejín; vyše dvadsať preložených diel, ktoré patria k vrcholom francúzskej literatúry (Valéry, Camus, de Sade, Pétet, Ionesco, Robbe-Grillet, Breton a i.), preklady poézie a esejí uverejňuje aj časopisecky. Veľa vecí: štúdií, recenzií, pohľadov na slovenskú kultúru a umenie mu vyšlo vo francúzštine – a to bol dvadsať rokov zakázaný!

A stále je na svoj vek prekvapivo čulý. Ešte vlni napísal doslov k mimoriadne zaujímavému dielu svojho bývalého kolegu z „centrálnej evidencie zbierok SNG“ Mariana Városov – ku knihe Deň za dňom samota, strhujúcom výberu z deníkov tejto neprehľadnuteľnej slovenskej osobnosti minulého storočia. Dielo vydal jeho syn Albert Marenčin ml. vo vydavateľstve s dobrým menom – Marenčin PT.

K nedávnomu jubileu si zaslúži úprimné: Mnoha lieta – živio! A našu úctu k jeho masívnemu dielu.

Obálka knihy Juraja Mojžiša o výtvarnom diele jubílanta.

Jedna z novších výtvarných prác Alberta MARENČINA.

v kamrlíku umenia – s Dr. Marianom Városovom ako úradník Centrálnej evidencie umeleckých zbierok Slovenskej národnej galérie.

Pred 385 rokmi sa v Brezne narodil významný slovenský filozof

Prvý slovenský atomista Izák CABAN

Keď sa obzrieme pozornejšie do našej minulosti, zistíme často prekvapujúce skutočnosti, ktoré potvrdzujú, že Slovensko dalo svetu veľa tvorivých ľudí. Vedcov, umelcov, ale aj filozofov či zapálených pedagógov. Jedným z nich bol aj filozof a pedagóg Izák CABAN, označovaný tiež za prvého slovenského atomistu. Narodil sa pred 385 rokmi v Brezne.

Alexander GOCZ – Foto: archív

V spise Existencia atomorum (1667), ktorý obsahoval stotridsaťosem listov a bol výsledkom samostatného bádania, uvádza Izák Caban formou otázok a odpovedí dvadsaťštyri argumentov na dôkaz existencie atómov. Jeho rozprava bola síce v mnohom poplatná scholastike, ale obsahovala prvky moderného myslenia a modernej fyziky. Napríklad Caban podobne ako Descartes hlásal, že autority treba uznávať len vtedy, ak nie sú v rozpore s rozumovým poznaním sveta. Pri svojej argumentácii sa odvolával na pokusy, menovite na Guerického demonštráciu vákua, a hoci v knihe zostalo veľa z Aristotelových predstáv o hmote i pohybe, Caban sa pokúsil o atomistické vysvetlenie peripatetických foriem pohybu.

■ ŠTUDENSKÉ ROKY

Izák Caban sa narodil v zemianskej rodine otca Jána a matky Žofie

5. júla 1632 v Brezne. Študoval v Prievidzi, no neskôr aj v Šoproni a od roku 1655 odchádza študovať na filozofickú fakultu do nemeckého Wittenbergu. Tu sa zoznamuje s novými prúdmi vo filozofii a po návrate domov sa stal rektorom školy v Brezne (1659). Vďaka tomu, že do vyučovania začal zavádzať nové pedagogické metódy, stáva sa čoskoro medzi žiakmi veľmi známou a obľúbenou kantorskou osobnosťou s prirodzenou autoritou. Ako pedagóg bol Caban jednoznačne novátor, lenže svojimi „dišputáciami“, ktoré vraj boli vedené až príliš v modernom duchu, sa znepečil superintendentovi D. Lánimu. Preto čoskoro prijíma ponuku Jána Bayera odísť do Prešova, kde začal pôsobiť od marca 1662. Caban tu prednášal teoretickú filozofiu a polemickejší teológii. No a tu pri svojich prednáškach či dišputách uplatňuje svoje moderné vyučovacie metódy, ktoré navyše

Pamätná tabuľa Izáka CABANA na Evanjelickom kolégiu v Prešove od akademického sochára Júliusa MACHAJA.

obohacuje aj o pedagogické zásady J. A. Komenského. Koncom roka 1670 z Prešova odchádza, zrejme aj pre ostré polemiky s jezuitami, ale aj pre

Slávne prešovské kolégium, kde pôsobil ako pedagóg aj Izák CABAN.

nepokoje, ktoré súviseli s Vešelého spriehanim proti Habsburgovcom.

■ PREŠOVSKÁ AKADEMIA

Pripomeňme si v tejto súvislosti aspoň niekoľkými vetami vznik spomínanej cirkevnej školy v Prešove. V 17. storočí zaujímala Prešovská akadémia na pomyslenej mape našej slovenskej, teda hornouhorskej vzdelanosti, osobitné miesto. Vznikla v roku 1531 pri Cirkevnom zbere kráľovského mesta Prešov, pričom s myšlienkou vybudovať túto ustanovizeň prišiel prešovský rodák, rektor školy, filozof a pedagóg Ján Bayer. Cirkevné zhromaždenie sa vtedy uznieslo, že „... k uctievaniu Boha, k zdravému rozširovaniu evanjelického náboženstva a k rozvoju svetského blahobytu“ sa založí v Prešove pod „vedením mužov slávnych a vo vedách vzdelaných Akadémia“, kde by sa okrem základného vzdelania vyučovalo aj „vyšším náukam, tak teoretickým, ako aj praktickým“. Na tento cieľ sa vyhlásila finančná zbierka,

v ktorej sa získalo úctyhodných takmer stotisíc florén a k tomu ešte aj nejaké naturálie. Do tejto zbierky prispeli aj niektoré európske protestantské krajiny, medzi ktorými nechýbalo Švédsko, ale i domáca šľachta, konšeli, obchodníci a remeselníci mesta Prešov. Škola mala desať tried a vyučovať sa začalo 18. októbra 1667. Vo vyšších triedach vyučovali výlučne profesori: v siedmej triede (logorium) vyučoval Eliáš Ladiver, v ôsmej (philosophorum) Izák Caban, v deviatej (physocorum et methaphysicorum) Michal Pongrac a v najvyššej (theologorum) doktor Samuel Pomarius z Magdeburgu.

Izák Caban v Šariši pobudol plodných osem rokov, no aj tu sa našlo zopár neprajníkov, ktorí proti nemu začali intrigovať. Za doteraz nie celkom vyjasnených okolností odchádza v roku 1670 do nemeckého Tübingenu. Tu po dvoch rokoch pobytu a bádania odchádza do Sedmohradska, kde sa v roku 1676 stáva riaditeľom gymnázia v meste Sibini.

Všade, na všetkých školách kde pôsobil, zápalisto presadzoval svoju atomistickú teóriu, ktorou zároveň narúšal autoritu feudálnych inštitúcií a, samozrejme, aj stále ešte dosť pretrvávajúce scholastické dogmy. Hlásal existenciu atómov, aj keď ich nevidíme, lebo sú to najmenšie čiastočky hmoty, ktoré sú nedeliteľné, no nie sú rovnako veľké a majú rozličné tvary. Pohyb sa deje odsúvaním jedných atómov druhými.

Vďaka Matici boli cyrilo-metodské slávnosti na mnohých miestach vlasti Úsilie organizátorov našlo primeranú odozvu

Od našich spolupracovníkov a dopisovateľov

Riaditeľ Domu Matice slovenskej v Košiciach Michal MATEČKA slovom a Martina HOCKICKOVÁ fotografiami priblížili oslavy 154. výročia príchodu misie vierozvestcov Cyrila a Metoda v metropole východu. Podrobnú informáciu o priebehu osláv tohto sviatku v Prešove poslala redakcii SNN predsedníčka tamjšej matičnej organizácie Ingrid LUKÁČOVÁ; Laura ILLÉŠOVÁ z D MS v Nitre precízne priblížila realité sviatku svätých bratov zo Solúna v centre ich pôsobenia pod Zborom a rovnako prospešne referovali o matičných iniciatívach na chválu štátneho sviatku 5. júla a najmä tých, ktorým je venovaný, predsedníčka MO MS v Rožňave Ľubomíra CHROMČÍKOVÁ aj jej kolega z Istebného Pavol STUCHLÝ.

Slávnostné zhromaždenia sa v deň štátneho sviatku sv. Cyrila a Metoda uskutočnili na mnohých miestach našej vlasti.

■ KOŠICE

V metropole východu sa zhromaždili pri bustách našich matičných veľikánov – prvého predsedu MS Štefana Moysesu a prvého podpredsedu MS Karola Kuzmányho.

Slávnostný príhovor tu po spievanej štátnej hymne predniesol podpredseda MO MS doc. Ing. MVDr. Ján Buleca, PhD. Neskôr sa moderovania podujatia ujal riaditeľ D MS v Košiciach Michal Matečka. Medzi hosťami nechýbal podpredseda MS JUDr. Marián Gešper, ktorý v prejave zdôraznil zjednocujúci národný a ekumenický odkaz Moysesu i Kuzmányho, ale i Rázusa a Hlinku. Zostávajúci aktuálnym príkladom nepretržitého boja za slovenskú národnú ideu a schopnosti prekonať politické a náboženské odlišnosti. Program osláv s položením vencov k pamätníkom matičných dejateľov obohatili dve matičné spevácke skupiny aj služby Božie, na ktoré zhromaždených pozval evanjelický farár Stanislav Kocka.

■ PREŠOV

Sviatok sv. Cyrila a Metoda sa v metropole Šariša už piatykrát uskutočnil v duchu ekumeny kresťanských cirkví a jeho dejiskom sa stala tamajšia Konkatedrála sv. Mikuláša. Organizačne ho zabezpečili MO MS, Dom MS, Rímskokatolícky farský úrad sv. Mikuláša v Prešove a mesto Prešov, ktoré projekt finančne podporilo. Oslavy sa konali v roku dvojitého výročia PhD. Andreja Radlinského, ThDr. Jozefa Miloslava Hurbana a Ing. Adolfa Ivanoviča Dobrianskeho a v roku 770. výročia prvej písomnej zmienky o meste Prešov pod záštitou primátorky mesta Ing. Andrey Turčanovej, čo vo svojich príhovoroch akcentovali kaplán Viktor Baltes aj zostavovateľ časti programu zaslúžilý matičiar Ladislav Matisko, čerstvý laureát Ceny mesta za rok 2016. K sviatočnej atmosfére prispeli recitácie Proglasu aj veršov P. O. Hviezdoslava, vystú-

KOŠICE

PREŠOV

ROŽŇAVA

NITRA

VYŠNÝ KUBÍN

penie katedrálneho zboru Chorus latinus Pressoviensis, Gréckokatolíckeho katedrálneho zboru Jána Krstiteľa aj organové predely. L. Matisko s riaditeľkou D MS S. Jurkovou odovzdali na záver účinným ďakovné listy, kvety a knižné ceny. Podujatie ukončila spoločná pieseň Bože, čos' ráčil...

■ NITRA

V meste pod Zborom sa opäť po roku uskutočnili obľúbené oslavy Nitra, milá Nitra a v rámci nich Pribinova a Cyrilo-metodské slávnosti.

Tie každoročne prinášajú bohatý kultúrny program venovaný najmä cyrilo-metodskej a veľkomoravskej tradícii, no ich súčasťou sú aj výstavy, konferencie, tvorivé dielne či Nitriansky jarmok. Všetky aktivity sa vždy konajú v starom meste Nitra – na Nitrianskom hrade, v podhradí, na Svätoplukovom námestí a na Pešej zóne. Už 3. júla sa v Pónitrianskom múzeu uskutočnila konferencia Cyrilo-metodské dedičstvo a vernisáž diel sochárky Ľudmily Cvenegrošovej, začal sa Nitriansky jarmok – Živo na korze, plný remesiel

a umenia. V Divadle Andreja Bagara hrali predstavenie Povolanie pápeža a odznel koncert skupiny Gladiátor. Nasledovalo zážitkové historicko-turistické putovanie Po stopách sv. Cyrila a Metoda, otvorili dvojdný festival ranostredovekého života Pribinova Nitrawa a predvečer sviatku ozdobili koncertné vystúpenia Simy Martausovej a skupiny IMT Smile. O programe osláv na Nitrianskom hrade sme priniesli vlastnú podrobnú spravodajstvo v minulých SNN.

■ ROŽŇAVA

Aj keď MO MS v Rožňave s príspením Domu MS, ba aj mestská samospráva pozývali na cyrilo-metodské oslavy, na tamjšie Námestie baníkov prišlo veľmi málo účastníkov. Ako bezprostredne po podujatí konštatovala predsedníčka MO MS MUDr. Ľubomíra Chromčíková, ktorá spolu s riaditeľkou D MS Ing. Zlatkou Halkovou si uctili pamiatku vierozvestcov položením vencu pod pamätnú tabuľu zakladateľa Matice slovenskej a jej prvého predsedu Štefana Moysesu, „napriek voľnému dňu, osobným pozvánkam, propagácii a ideálnemu počasiu bola účasť zo strany inštitúcií nulová a v neposlednom rade aj samotných ‚matičiarov‘ veľmi slabá“. O kultúrny program sa postarali členovia spevokolu pri evanjelickej cirkvi a. v. v Rožňave dvoma piesňami, ktorým predchádzal precitovaný príhovor ThDr. Jerguša Olejára o duchovnom rozmere príchodu a pôsobenia vierozvestcov. Účinkujúcich, hostí a členov MO MS pozval po slávnostnom akte do svojej rezidencie diecézny biskup Mons. Stanislav na skromné občerstvenie z prostriedkov mesta.

■ VYŠNÝ KUBÍN

MO MS v Dolnom Kubíne, Oravské kultúrne stredisko v Dolnom Kubíne, Oravská knižnica A. Habovštiaka, mesto Dolný Kubín, MKS v Dolnom Kubíne a obec Vyšný Kubín sa spolu so slovenskými vlastencami z Oravy a Liptova stretli pri slovenskom kríži ekumenickej jednoty 9. júla 2017 na Vyšnokubínskych skalkách, aby si počas Cyrilo-metodského dňa pripomenuli ich odkaz a tiež dvojité výročie narodenia Andreja Radlinského. Hlavný príhovor pred asi pol stovkou účastníkov na podujatí predniesol predstaviteľ Matice slovenskej doc. PeaDr. Pavol Parenička, CSc. Prítomní si so záujmom vypočuli aj slová ďalšieho matičného rečníka MUDr. Vendelína Ťazandláka, CSc., a primátora mesta Dolný Kubín Mgr. Romana Matejova. Program obohatilo vystúpenie speváckej folklórnej skupiny Orava. Počasie bolo ideálne, o to viac mohla mrziť neúčasť viacerých pozvaných hostí...

ky. V bohatom a pestrom kultúrnom programe to potvrdzovali duchovné zbory i folklórne telesá zo Zlatého, z Hažlína, Tarnova, deti z MŠ Sveržov a tiež domáci súbor Matičiar.

Činorodú prácu tunajších matičiarov dokumentuje nadviazanie medzinárodnej spolupráce v programe Interreg, v ktorom sa naplno prejavil práve spomínaný súbor v poľsko-slovenskom umeleckom pásme. Takýchto konkrétnych faktov v rekapitulácii dvadsiatich rokov mnohostrannej matičnej i národnej činnosti môžu Sveržovčania ponúknuť pozhnanne. Podakovanie za zaslúžnú a obetavú prácu patrí zakladateľke súboru Mgr. Žofii Harňákovej i prvému a dlhoročnému predsedovi MO MS, členovi KR MS Prešovského kraja Dušanovi Pribulovi, ktorý je stále dušou i motorom aktivít na matičnom a duchovnom poli.

Vrávi sa, že ak chceme niečo zažiť, musíme sa toho aj dotknúť. A účastníci spomínaných podujatí vo Sveržove sa akoby naozaj dotkli krásy folklóru, zvykov a tradícií – krásy našej slovenskej domoviny.

MATICNÉ DEPEŠE

Valčianske melódie

V závere minulého týždňa sa v športovo-rekreačnom areáli Dielec vo Valči uskutočnil už 6. ročník nesúťažnej prehliadky spevokolu, speváckych zborov a speváckych skupín pod názvom Valčianske melódie 2017. Podujatie organizujú obecná samospráva, miestny odbor Matice slovenskej, Dom Matice slovenskej v Žiline a Turčianske kultúrne stredisko v Martine v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja.

Vatra v Medzibrode

Stovky obyvateľov obce, ale i návštevníci z iných častí Slovenska a hostia, medzi ktorými bol aj minister obrany Peter Gajdoš, prišli na Vatra zvrchovanosti do Medzibrodu v okrese Banská Bystrica. Samotnému zapáleniu vaty, zložené z dvadsiatich piatich poschodí drevej guľatiny a vysokej šesť metrov predchádzali vystúpenia detských folklórnych súborov a ochotníckych divadiel na miestnom futbalovom štadióne. Oslavy 25. výročia Deklarácie o zvrchovanosti SR pripravili miestne organizácie SNS, MS a obec Medzibrod.

Partizánskym chodníkom

Oblasťný výbor SZPB v Ružomberku, protifašistickí bojovníci v Istebnom, tamjšej matičiari a ich bratia i sestry v Istebnom pripravujú pod záštitou obecných samospráv v Párnici a Istebnom tradičný pochod Po partizánskom chodníku, počas ktorého 28. augusta vzdajú hold bojovníkom v SNP položením vencov k mohyle na Brále a k pamätníku v Lučivnej. Zraz účastníkov je o 9. h pred oboma obecnými úradmi a v cieľi pochodu je pre nich pripravený strelecký turnaj a kotlíkový guláš.

Literárny Zvolen

Národné osvetové centrum, mesto Zvolen, Krajská knižnica L. Štura a Literárne informačné centrum vyhlasujú 25. ročník súťaže Literárny Zvolen. Uzávierka celoštátneho kola je 31. 8. 2017. Slávnostné vyhodnotenie celoštátneho kola súťaže sa uskutoční 27. – 28. 10. 2017 v Krajskej knižnici L. Štura vo Zvolene. Súčasťou vyhodnotenia bude literárny večer a rozborový seminár. Na súťaži sa môže zúčastniť každý autor nad päťnásť rokov, ktorému dosiaľ nebola knižne vydaná publikácia. Súťaží sa v dvoch kategóriách: poézia a próza. Bližšie informácie na adrese: Národné osvetové centrum, Mgr. art. Martina Koval Majerníková, Nám. SNP 12, 812 34 Bratislava 1, e-mail: martina.koval@nocka.sk Telefón: 02/204 71 244.

Studňa pre vás

Matica slovenská, MO MS v Trenčíne, mesto Trenčín, Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne a Spolok slovenských spisovateľov vypisujú XXV. ročník literárnej súťaže Jozefa Banecového pre stredoškôľakov a dospelých Studňa sa tajne s dažďom zhovára. Súťaž je vypísaná v žánroch próza a poézia, v dvoch vekových kategóriách: mládež od 15 – 20 rokov, dospelí nad dvadsať rokov. Viac o súťaži sa dozviete od Jany Poláckovej, Inovecká 3/44, 91101 Trenčín, tel.: 032/6525607, 0910 176 524.

(se)

Matičná organizácia vo Sveržove v Hornom Šariši má dvadsať rokov Viditeľný ornament v národnej mozaike

Text a foto: Gabriela KAŠČÁKOVÁ

Začiatkom minulého mesiaca sa vo Sveržove v okrese Bardejov zišli milovníci hudby, spevu, tanca, ale i vynávači dobrej nálady. Na výber mali z viacerých možností pookriatia a zábavy – buď na 7. ročníku prehliadky Duchovnej a národnej piesne, v rámci ktorej sa predstavili cirkevné spevokoly, alebo na 12. ročníku Hornotoplianských regionálnych folklórnych slávností, kam zavítali skvelé matičné folklórne skupiny i kolektívy z regiónu.

Prítomných aj účinkujúcich v peknom areáli sveržovského amfiteátra privítal starosta obce Pavol Celuch, ktorý priblížil tradíciu podujatia aj jeho perspektívy. Matičný pozdrav i slávnostný príhovor predniesol podpredseda Matice slovenskej Marián Gešper, ktorý vyzdvihol, že práve táto kultúrna akcia jasne dokazuje pravdivosť slov slovenského národovca, kňaza a básnika Jána Kollára, že „náboženstvo a národnosť sú sestry“. Vo Sveržove sa pomyseľná národná a cirkeвно-duchovná pieseň a folklórna tradícia spájajú a tvoria súčasť veľkej slovenskej národnej mozaiky.

Hornošarišská obec Sveržov charakterizuje činorodosť matičiarov, ktorá sa prejavuje v pestrej palete podujatí.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Neznámému nahrávačovi

Bol si 27. júna na zasadaní Krajskej rady Matice v Trenčíne a bez upozornenia a dovoľenia si nahrával priebeh rokovania. Nahrál si zákerne aj môj prihovor, ktorý bol venovaný tým, ktorí sedeli v sále. Ty si však podlo uverejnil moje slová (ktovie, či nie zostrihané?) na preslávenej stránke Obrodená Matica, a tak si umožnil vstúpiť na matičné rokovanie množstvu ľudí – aj takým, ktorí by najradšej Maticu zmieltli zo zemského povrchu.

Ty nemáš s Maticou a s jej ideálmi spoločné vôbec nič! Do pera sa mi tlačia tvrdé slová, lebo som povinný Maticu brániť, no zdrím sa! Nezáleží Ti na nej, na jej mene a povesti na verejnosti. Napokon, ako hodnotiť už samotnú webovú stránku – vraj Obrodená Matica –, keď ju zriadili a prispievajú do nej takí, ktorým skutočná obroda Matice prekáža.

O chvíľu bude sedem rokov, čo ma zvolili do funkcie predsedu, a mojím cieľom nebolo nič iné, len postaviť na nohy organizáciu, ktorej siahali na život. Na rok 2011 sa už zo štátneho rozpočtu nepočítalo s nijakými peniazmi pre Maticu, napokon vďaka vtedajším politikom „našlo sa“ 1 494 000 eur, s ktorými sa pretkala celé tie roky, až kým nám niečo pridali. Vtedy hrozilo, že Matica sa z verejnoprávnej ustanovizny zmení na spolok „záhradkárov“, a tí, ktorí boli blízko, by zrejme ľahko a lacno získali „nadbytočný“ matičný majetok. Ale nezískali, a tak škodia Matici, kde sa dá a ako sa dá. „Obrodzujú ju...“

Ty neznámý nahrávač (NN) – neviem, ako inak Ťa titulovať, slovo „matičiar“ Ti nijako neprináleží, pričom je dokonca možné, že kandiduješ do jednej z najvyšších matičných funkcií, keď si v Trenčíne bol, inak by si nemal zámer diskreditovať ma! (hrôza, ak Ťa zvolia!) – otvoril si ďalšie kolo špinavého dobýjania pevnosti „Matica“. Novinárske hyeny si už brúsili nože: „Prečo ste to a to povedali? Má ten a ten naozaj prsty vo videu, ktoré tak veľmi pobúrilo niekoho?“ Odmietol som vstúpiť do nečistej, a dokonca nelegálnej hry.

Ľudia ako Ty do Matice jednoducho nepatria! Je u nás veľa protinárodných mimovládok, dokonca dobre finančne zabezpečených spoza mora, nech sa páči! Ak máš ešte aspoň kúšтик svedomia, ospravedlň sa a požiadať matičiarov o odpustenie. A odíď. Alebo chceš v špinení Matice pokračovať až do „víťazného konca“?

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Národné matičné slávnosti 2017

Tohtoročné Národné matičné slávnosti, ktoré pri príležitosti 154. výročia svojho založenia organizuje Matica slovenská, pozostávajú z dvoch samostatných častí. Prvá časť slávností sa uskutoční v piatok 11. augusta v Martine a druhá 7. – 10. septembra v Trnave.

Martinská časť podujatia zahŕňa odhalenie bust Jozefa Miloslava Hurbana a Andreja Radlinského pri príležitosti dvojstého výročia narodenia týchto významných slovenských dejateľov. Slávnostný akt, na ktorom sa zúčastnia popredné osobnosti nášho verej-

ného, kultúrneho a duchovného života, sa uskutoční v piatok 11. augusta o 15. h v areáli sídlovej budovy MS na Ulici Pavla Mudroňa 1.

Čiastočne sa uskutoční 7. – 10. septembra v Trnave. Integrovanou súčasťou programu bude popri vystúpení domácich a zahraničných folklórnych súborov aj

konferencia Slovensko v súradniciach času, prezentácia matičnej vedy, odbornej činnosti, edičných a divadelných aktivít, prezentácia Neografie, a. s., sprístupnenie niekoľkých matičných výstav, škola remesiel pre deti, slávnostné vyhlásenie výsledkov literárnej súťaže pre študentov vysokých škôl Matičná esej 2017 – Hurbanov odkaz dnešku...

Hlavným partnerom Matice slovenskej pri príprave a realizácii Národných matičných slávností 2017 je Trnavský samosprávny kraj.

(red)

Zasadala Krajská rada Matice slovenskej Žilinského kraja Kroky na povznesenie matičnej činnosti

Viliam KOMORA

Matiční zástupcovia z Liptova, Oravy, Turca, Kysúca, zo Žiliny a okolia pod vedením predsedu Krajskej rady (KR) Matice slovenskej Žilinského kraja Milana Stromka a za prítomnosti tajomníka MS Mareka Hanusku rokovali v polovici júla Dome MS v Liptovskom Mikuláši.

Členovia KR analyzovali činnosť MS v týchto oblastiach severovýchodu Slovenska. Zvlášť sa zamerali na hodnotenie a vyzdvihnutie najaktívnejších odborov, ako aj na hľadanie ďalších možností skvalitnenia práce a rozvoja členskej základne. Prediskutovali tiež priebeh príprav na najbližšie valné zhromaždenie MS, ktoré sa uskutoční práve v Liptovskom Mikuláši. Po disku-

sii navrhli kandidátov do matičných orgánov a predebatovali jednotlivé nominácie. Za predsedu MS bol schválený Marián Gešper a za predsedu DV MS Štefan Martinkovič, ktorí takto získali potrebný počet nominácií a stali sa prvými oficiálnymi kandidátmi.

V ďalšom priebehu pracovného stretnutia členovia tejto KR MS vyjadrili nádej ďalšieho roz-

voja činnosti a vzostupu Matice slovenskej v celom Žilinskom kraji, ako aj v ďalších oblastiach SR. Vlastenecká próza od prozaika, scenáristu, publicistu a bývalého predsedu MS Vladimíra Mináča v podaní recitátorky a členky KR Anny Dubovcovej ukončila rokovanie, po ktorom sa matičiari sa rozchádzali s pozitívnymi pocitmi a novými podnetmi do svojich miestnych odborov.

Naša matičná vatra zvrchovanosti

Text a foto: Tatiana TOMKOVÁ

Dôležitý medzník našich dejín si pripomenuli aj Vlachovčania. Na miestnom kúpalisku sa stretli nielen matičiari, hrdí Slováci, ale aj ľudia dobrej vôle so srdcom pre

rod. Po prihovore Zlaticy Halkovej, riaditeľky Domu Matice slovenskej v Rožňave, nasledovala videoprezentácia o Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi v podaní Mgr. Jozefa Jakubovského. Ľudia, ktorým naša história nie je ľahostajná, si pozorne vypočuli zaujímavé fakty o prvom predsedovi Slovenskej národnej rady, spisovateľovi, novinárovi, politikovi, evanjelickom kňazovi a vedúcej osobnosti slovenského povstania 1848 – 1849. Len čo sa zotmel, vzblkli prvé

plamienky vaty a zazneli slávnostné prihovory Ing. Petra Pakesa, starostu obce, JUDr. Jána Klobušníka za Jednotu dôchodcov Slovenska, Ing. Zlaticy Halkovej za Maticu slovenskú a Ing. Stanislava Blahúsa za Slovenskú národnú stranu. Pri sáľajúcom ohni horiacej vaty zaznela hymna Matice slovenskej Kto za pravdu horí, ktorú si zaspievali všetci prítomní. O dobrú náladu sa celý večer starala Starovlachovská muzika. Veľká vďaka všetkým, ktorí sa podieľali na tomto krásnom podujatí.

Ocenenie matičiarom za dlhoročnú prácu a osobný prínos Cena mesta i medaila policajného zboru

Text a foto: Sláva JURKOVÁ – Jozef DIENES

V minulých dňoch ocenili významnými poctami dvoch aktívnych matičných činníkov na východe Slovenska. Dlhoročný predseda KR MS Prešovského kraja a tamojšieho MO MS, tohtoročný jubilant PhDr. Ladislav Matisko si z rúk primátorky A. Turčanovej prevzal v Divadle Jónáša Záborského Cenu mesta Prešov za obetavú pedagogickú prácu, prínosné kultúrne aktivity na pôde mesta a funkcionárske pôsobenie v Matici slovenskej.

Stredná odborná škola Policajného zboru v Košiciach si nedávno pripomínala 25. výročie založenia. Na slávnostnom akte sa okrem funkcionárov PZ SR a pedagógov SOŠ zúčastnili aj predstavitelia verejného a kultúrneho života v metropole

východu. Medzi pozvanými hosťami a ocenenými nechýbal ani terajší riaditeľ Domu MS Košice Michal Matečka, ktorého vyznamenali medailou za zásluhy pri príprave absolventov školy, keď pôsobil ako jeden z riaditeľov obvodného oddelenia PZ.

Cena mesta Prešov L. MATISKOVI

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V čísle 25 Slovenských národných novín sme sa vás pýtali na balet Sergeja Prokofieva Romeo a Júlia. Názov diela správne uviedli aj Gabriel Kysel, Ľubochnja; Anna Eliášová, Filakovo; Zina Bystrická, Banská Štiavnica, ktorým blahozeláme k výhre. Dnešná otázka bude spomedzi tých ľahších, ale potrebných.

• Aké jubileum si po tieto dni pripomínate vatrami zvrchovanosti?

Odpovede posielajte na redakčnú adresu, ktorú nájdete v tiráži týchto novín, našej administrátorke Ľubici Rišiarovej do 5. augusta.

(red)

PRIPOMÍNAME SI

29. júla

– stosedemdesiatpäť rokov od smrti slovenského katolíckeho biskupa a rektora peštianskej univerzity prof. Jána Derčíka (1785 – 1842)

– pred štyridsiatimi rokmi zomrel jazykovedec prof. Ján Stanislav (1904 – 1977), ktorý jazykovým výskumom výrazne prospel nielen našej filológii, ale aj k úsilíu vytvoriť verný obraz našich národných dejín

30. júla

– uplynulo štyristošesťdesiatpäť rokov, čo v bojoch s Turkami zomrel Štefan Lučenský (1510 – 1552), ktorý stál na čele vojvka zhromaždeného z jeho panstiev v Topolčanoch, Dobrej Vode, Haliči, Rimavskej Sobote, Tisovci a Slanci

– stopäťnásť rokov od narodenia hrdinu SNP generála in memoriam Viliama Žingora, komunistami popraveného (1902 – 1950)

– pred päťdesiatimi rokmi zomrel organizátor hudobného života na Slovensku Ľudovít Ďuriš (1921 – 1967)

– v Bojniciach pred desiatimi rokmi (2007) prvý raz laparoskopiesky odstránili poškovný žĺčník, pacient šiel na druhý deň domov

31. júla

– štyristodevätdesiat rokov od narodenia rakúsko-uhorského panovníka Maximiliána Habsburského (1527 – 1576), ktorému sa na istý čas podarilo uzavrieť mier s Turkami; so španielskou princeznou Máriou Habsburskou, sesternicou a manželkou, mal šesťnásť detí

– stopäťnásť rokov, čo sa narodil významný priekopník preventívnej medicíny prof. MUDr. Vojtech Mucha (1902 – 1984)

– pred sto piatimi rokmi sa narodil prírodovedec prof. Andrej Reiprich (1912 – 2002)

– riaditeľ Ústavu štátu a práva SAV doc. JUDr. Jozef Vozár má päťdesiat rokov

1. augusta

– okruhle životné jubileum má filozofka PhDr. Jana Balázová

2. augusta

– cisárovná Mária Terézia vydala v roku 1777 nariadenie Ratio educationis, ktorým sa na území Rakúsko-uhorskej monarchie zaviedla povinná školská dochádzka; 240. výročie

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodila poetka, prekladateľka a literárna vedkyňa Viera Prokešová (1957 – 2008)

– päť rokov od smrti hlavy pravoslávnej cirkvi na Slovensku Jána Holoviča (1937 – 2012)

– legendárny hokejový brankár Slovana Bratislava a štátnej reprezentácie Vlado Dzurilla by mal sedemdesiatpäť rokov (1942 – 1995)

3. augusta

– deväťdesiate piate výročie Žilinského memoranda zo zjazdu Slovenskej národnej strany v roku 1922, požadujúcom neodkladnú autonómiu Slovenska

– deväťdesiatpäť rokov od narodenia maliara Alojza Klimu, ktorého tvorba bola známa aj vo svete (1922 – 2000)

– sedemdesiatpäť rokov má herec Ján Mistrík, najmladší z troch bratov Mistríkovcov

– šesťdesiatku oslávi László Szigetí, začas aj minister školstva

4. augusta

– štyridsiatpäť rokov uplynulo od tragickej smrti avantgardného režiséra, herca a recitátora prof. Jána Jamnického, národného umelca (1908 – 1972)

– storočnica básnika Jána Brezinu (1917 – 1997)

(jč)